

Köse, *Ondokuz Mayıs University*, "Minority policies of the Bulgarian State"; Ömer Turan, *Middle East Technical University*, "The Balkan Wars and the American Missionaries"; M. Hakan Yavuz, *University of Utah*, "Said Nursi, the Balkan Wars and the Armenian Question").

* * *

Sagledana u cjelini, konferencija je bila izuzetna prilika za susret različitih ideja i viđenja iste teme. Istovremeno, bila je to prilika da se pojedini učesnici upoznaju sa novim i drugačijim pristupima u osmišljavanju, organiziranju i realiziranju značajnih projekata kao što je projekat Turskih studija pri Univerzitetu u Salt Lake Cityju. Višegodišnji projekt Turskih studija ima za cilj

identificirati, proučiti i naučno argumentirati uzroke i tok događaja koji su presudno utjecali na formiranje modernog turskog nacionalnog identiteta, čija su temeljna opredjeljenja utkana u osnove moderne Republike Turske. Ozbiljnost u pristupu, adekvatna finansijska podrška i stroga znanstvena odgovornost pri realizaciji projekta obećavaju da će planirani zbornik radova, koji bi se trebao objaviti do sredine naredne godine, biti znanstveno utemeljen skup radova koji će pitanje balkanskih ratova sagledati u cijelosti. Preostaje nada da će nastavak realizacije ovoga projekta u godinama koje su pred nama pokazati rezultate čije su pojedinosti bjelodane već sada ■

Amir Duranović

Međunarodna naučna konferencija *Bosna i Hercegovina 1941: novi pogledi*. Konjic-Mostar, 23-24. juni 2011.

Dosadašnju praksu organiziranja naučnih skupova, konferencija, okruglih stolova i drugih vrsta susreta historičara povodom značajnih datuma iz historije Bosne i Hercegovine Institut za istoriju iz Sarajeva nastavio je i ove godine. Dosadašnje, uglavnom samostalne nastupe zamijenila je organizacija uz podršku Odsjeka za historiju Filozofskog fakulteta iz Sarajeva, Odsjeka za historiju Fakulteta humanističkih nauka iz Mostara i Odsjeka za historiju Filozofskog fakulteta iz Tuzle. Iz skorije prošlosti Bosne i Hercegovine 1941. godina svakako spada među značajnije godišnjice koje vrijedi obilježiti i organizacijom naučnog skupa. S tom namjerom, Institut za istoriju, kao nosilac projekta, okupio je u Konjicu i Mostaru historičare koji se uže

bave historijom Bosne i Hercegovine 20. stoljeća. Namjera je bila da se 70 godina nakon ustanka iz 1941. godine ponovo govori o Bosni i Hercegovini 1941, ustanku, sjećanju na ustanak i, konačno, da se iznova pogleda na proteklih 70 godina. Istovremeno, organiziranje konferencije u Konjicu i Mostaru pokazatelj je najmanje dvije intencije. Prvom se željelo posjetiti mjesta sjećanja na 1941, odnosno Drugi svjetski rat u širem smislu, budući da su pojedina mjesta iz Hercegovine, u konkretnom slučaju, istinski toposi kolektivne memorije na Drugi svjetski rat u Bosni i Hercegovini. S druge strane, ovom konferencijom nastojalo se nastaviti dosadašnju praksu otvaranja Instituta za istoriju prema drugim sredinama u Bosni i Hercegovini

kako bi se pokazalo da organizacija konferencija, skupova i tribina ne mora nužno biti vezana isključivo za jedno mjesto, odnosno za jedan grad. Konferencija o Bosni i Hercegovini 1941. godine samo je jedan u nizu susreta koji pokazuju mogućnost adekvatnog naučnog dijaloga izvan, uvjetno kazano, velikih centara.

Prvi radni dan konferencije održan je u objektu D-0 (ARK) u Konjicu. Zajedničko svim prezentiranim referatima jeste pristup koji se indirektno odnosi na 1941. godinu u historiji Bosne i Hercegovine. Naime, u prvom panelu su ponuđeni referati koji su pitanje 1941. godine posmatrali kroz prizmu spomeničke kulture i kulture sjećanja, muzeološko čuvanje fotografskog materijala, ideološku upotrebu memorije na 1941. godinu za kreiranje stereotipnih pogleda na pojedine etničke grupe osamdesetih godina 20. stoljeća u Jugoslaviji, jubilarno obilježavanje bitnih datuma iz života Josipa Broza Tita, kao i memoarsko-historiografske polemike o pojedinim dešavanjima s početka rata 1941. godine. O spomenicima NOB-a kao mediju za prenošenje pouka i izgradnju kolektivnog identiteta, koji bi trebali biti trajni dokument i čuvar sjećanja na revolucionarnu borbu, čija je temeljna karakteristika jedinstvo narodnooslobodilačkog pokreta, govorila je Amra Čusto (*Ustanak 1941: kreiranje revolucionarne tradicije kroz spomenike NOB*). O nastanku Historijskog muzeja Bosne i Hercegovine, njegovoj društvenoj namjeni, prvim kolekcijama fotografija, od kojih su prve snimljene u Hercegovini 1941. godine, kao i značaju prikupljanja, čuvanja i prezentiranja muzeološkog materijala s ciljem očuvanja sjećanja na narodnooslobodilačku borbu govorila je Alma Leka (*1941. godina na fotografijama Zbirke fotografija Historijskog muzeja BiH*), dok je presenta-

cija Dženite Rujanac bila znatno drugačija od uobičajenog historiografskog pristupa pojedinom problemu. Naime, analizom pojedinih scena iz filma *Nož* (1999) Dženita Rujanac je govorila o društveno-političkim odnosima u Jugoslaviji osamdesetih godina, kada je nastao istoimeni roman Vuka Draškovića, te je navedeni materijal iskoristila kao argumentaciju za tezu o modelima kreiranja zamišljenih granica i stereotipnih predodžbi o pojedinim etničkim grupama (*Međa između nas i njih 1941. Imaginarna granica u filmu Nož /1999/*). O 1941. godini, kao jednoj od značajnijih u historiji komunističkog pokreta u Jugoslaviji, odnosno jednoj od prijelomnih godina značajnih za izgradnju komunističke Jugoslavije i izgradnji kulta ličnosti Josipa Broza Tita govorila je Aida Ličina (*Sjećanje na 1941. godinu: Obilježavanje dvostrukog jubileja Josipa Broza Tita*), a Husnija Kamberović je 1941. godinu posmatrao kroz prizmu polemika pokrenutih sedamdesetih godina 20. stoljeća čije je polazište bilo suprotstavljeno razumijevanje ustanka iz 1941. godine i dešavanja na početku rata u tada aktuelnim memoarsko-historiografskim raspravama (*Bura oko 1941 – na marginama jedne polemike*).

Drugi radni dan konferencije održan je u Mostaru (Muzej Hercegovine, Spomen – kuća Džemala Bijedića), gdje su prezentirani referati direktno pokrenuli niz društveno-političkih, ekonomskih, socijalnih i drugih pitanja iz historije Bosne i Hercegovine na početku Drugog svjetskog rata. Odličan uvod za pitanja o 1941. godini dala je Seka Brkljača referatom kojim je prezentirana političko-ekonomska situacija u Bosni i Hercegovini 1939-1941, "doba neizvjesnosti", (*Bosna i Hercegovina u prvim godinama svjetskog rata od 1939. do 1941. godine*), što je nastavak konferencije uč-

nilo dodatno prohodnijim za razumijevanje pojedinih referata, od kojih su neki bili usko vezani za pojedine konkretne teme. Jedna od takvih je i prezentirana od strane Stjepana Matkovića, kojom je Matković oslikao odnos Mile Budaka prema Bosni i Hercegovini (*Mile Budak i njegove spona s Bosnom i Hercegovinom*). Prijelom društveno-političkih odnosa iz 1941. godine nije nužno značio i prekid postojanja građanske politike generalno, a ni muslimanske građanske politike u konkretnom slučaju. Jedan od razloga njenog postojanja tokom Drugog svjetskog rata svakako je i nastojanje NDH da proširi bazu svoga političkog djelovanja kao i da ojača izvorišta svojega legitimiteta. O navedenim kretanjima i odnosima unutar muslimanske građanske politike, njenim odnosima sa drugim zajednicama govorio je Zlatko Hasanbegović (*Muslimanske društvene i političke elite i slom Kraljevine Jugoslavije*). Posebno se osvrnuo na odnose istaknutijih muslimanskih političara prema kraljevskoj porodici, odnosima između muslimana i Jevreja i eskalaciji njihovih međusobnih odnosa u vrijeme demonstracija s početka 1941. godine. Pojedini pokreti i dešavanja iz Drugog svjetskog rata još uvijek su kontroverzna pitanja o kojima argumentacijsko sučeljavanje u historiografiji traje do danas. Doprinos razumijevanju dubokih podijeljenosti muslimanske zajednice iz vremena rata predstavljen je referatom Adnana Velagića (*Muslimanske milicije u Hercegovini u Drugom svjetskom ratu*), kao i kritičkom analizom memoarske građe pojedinih ličnosti koje su aktivno doprinosile svakako zbunjujućoj muslimanskoj političkoj orijentaciji u Drugom svjetskom ratu, o čemu je govorio Adnan Jahić (*Zbivanja u Bosni i Hercegovini 1941. prema Hronici Mustafe Mulalića*).

Perspektiva novostvorene NDH predstavljena je i kroz dva tematski dosta konkretna referata. Prvim je Nikica Barić prikazao djelovanje jednog povjerenstva na početku rata čiji je osnovni zadatak bio uspostavljanje javnog reda i mira (*Jedan dokument o djelovanju Povjerenstva za ispitivanje i uspostavljanje javnog mira i poretka u velikim župama Krbava i Psat, Sana i Luka, te Pliva i Rama /studen 1941. godine/*), a Sanja Gladanac je, u tematski dosta širem referatu, prezentirala školski sistem i državno školstvo NDH, njegovo zakonsko regulisanje kao i ideološku pozadinu, te stanje u obrazovnom sistemu (*Uspostava državnog školstva u BiH 1941. godine*). U završnom dijelu konferencije nešto detaljnije se govorilo o historiografskoj literaturi i memoaristici. Područje sjeveroistočne Bosne i njegovu historiografsku obrađenost u odnosu na dešavanja iz 1941. godine predstavio je Azem Kožar (*Historiografska literatura o sjeveroistočnoj Bosni 1941*) dok je Salkan Užičanin Tuzlu i okolinu u vrijeme ustanka 1941. godine prezentirao kroz kritičku analizu memoarske literature (*Memoarska literatura o Tuzli i okolini u ustanku 1941*). Posljednji referat prezentiran na konferenciji bio je uistinu tematsko osvježanje. Referatom je, naime, Sulejman Mulić prikazao zdravstvene prilike u Hercegovini sa posebnim osvrtom na Konjic, čime je konferencija zaključena. Vrijedi ipak naglasiti kako je ovim referatom mozaik šarolikih tema upotpunjen jednom temom koja nije tako česta u historiografiji i za koju bismo mogli kazati kako je nepravilno zapostavljena u našim istraživačkim projektima (*Zdravstvene prilike u Hercegovini tokom Drugog svjetskog rata sa posebnim osvrtom na konjičko područje*).

***

Iz prethodno prezentiranih podataka proizlazi nekoliko bitnih razmišljanja. Zajedničko nastojanje naprijed navedenih institucija u svakom slučaju je hvale vrijedno djelovanje za koje vjerujemo kako će u budućnosti rezultirati još konkretnijim projektima s ciljem jačanja međusobne saradnje i koordiniranog djelovanja. Dosadašnji postignuti pozitivni pokazatelji u svakom slučaju trebaju biti uzeti u ozbiljnija razmatranja kada se budu osmišljavali i realizirali novi zajednički nastupi. S tim u vezi je svakako i pitanje organizacije kako ove tako i drugih konferencija. Evidentno je, naime, da u pojedinim segmentima može i moralo bi doći do stanovitih poboljšanja. To se, prije svega, odnosi na pravovremeno planiranje zajedničkih projekata s ciljem

suštinskog poboljšanja zajedničkog djelovanja. Povremeni izostanci diskusija o temama prezentiranim na konferencijama, kao što je bio slučaj sa ovom konferencijom, govori kako bismo u njihovom planiranju i realizaciji mogli uvoditi modele već prisutne u organizacijskim koncepcijama većih konferencija. Time bismo, vjerujem, doprinijeli širenju naučnog dijaloga, izgradnji kulture argumentiranog debatiranja, izoštravanju naučnih pogleda na pojedina pitanja, razvoju nauke, u konačnici. Odgovornost je na nama. Zbog nas i onih koji će doći poslije nas. Zato vjerujemo kako će stvarni dometi prezentiranih referata biti poznati tek nakon što budu publicirani, čemu se najiskrenije nadamo ■

Amir Duranović